

У НОВОМЕ САДУ У СУБОТУ 18. ЈАНУАРА 1886.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 11.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

О УПРАВИ ПООРИШНОЈ.

(Наставак.)

Ту глумац није више човек са својим слабостима и врлинама, жељама и потребама, јадима и радостима, надама и очајањем; он је цифра, ствар, машина; он је еспас, коме цена према прођи пада и скоче, он је лимун, који се цеди, док у њему сока има, а после се — баци.

Така управа не уме никад да разчунат са моралним факторима, они за њу и не постоје.

Она не зна, шта вреди код позоришта љубав глумца к позоришној уметности, њихова оданост позоришту, народу, управитељу; шта вреди њихова индивидуална људска врлина; шта вреди добар дух у позоришту и слога чланова између себе; шта вреди срдачна, пријатељска реч у устима управитељевим и човечишим осећајима у његовим грудима; шта вреди то, кад глумац зна и кад је уверен, да му је позорница његов свети олтар, његова безбедна кућа, његово поуздано уточиште; да није сам себи остављен, да је припознат члан народа, да је чедо свога народа, а народ коме служи, да му је отац и мајка, и управитељ да му је достојни заступник тих светих имена.

Таква управа не зна, шта може у случају велике нужде да учини добра воља, одушевљење, родољубље глумца, какве жртве може да поднесе, какве усиле да постигне!

О свему томе таква управа иштица не зна, не ће да зна.

Она зна само за педантан спољашњи ред, за параграфе позоришних правила, за писане уговоре, за налоге и окружнице;

она зна само за насиљна средства, за морче, за казне, побољање плате, укидање правичне награде.

Таква управа одмах се позива на моћ, на силу, на ауторитет; и као што је у добру и под заклоном охола и суррова: тако је у случају кризе и без вишега заклона обично малодушна и до подлости попустљива.

Таку жалосну слику показује позоришна управа, где влада рачун без одушевљења.

Ту о развитку и напретку уметности нема ни разговора.

Под хладним, леденим дахом рачуна и педантизма мора да угнне сваки цветак песништва и уметности.

Глумац, сваки час вређан и као човек, и као родољуб, и као уметник, има да бира само између овога трога: или да постане машина, или рђав човек, или — да побегне.

Таква управа не производи, него тамани и растерију глумце!

За сваку позоришну управу убитачне су две главне погрешке: пристрасност и поводљивост.

Пристрана је управа, ако не води тачна рачуна о томе, колико привређује сваки члан појединачне позоришту, па да га према том или награди и одликује, ако је чинио више, него што је био дужан, или да га казни, ако је чинио хотима жеље, него што је био обvezан.

Али о томе треба да се води рачун, тачан, неподмитљив рачун.

По том рачуну дели беспристрана

управа своје чланове на заслужне, добре и лошије, у колико су чинили више од своје дужности, или само своју дужност, или мање од своје дужности.

Пристрана управа води други рачун.

Она не пита, шта је ко за позориште, него шта је за њу радно и како се према њој владао. И по том рачуну дели она своје чланове на симпатичне, индиферентне и антипатичне. Првима је отац, другима господар, трећима душманин.

Поводљива је управа, која гледа туђим очима, слуша туђим ушима, мисли туђом главом.

И добро управи треба често туђе помоћи, али се добра управа битно разликује од поводљиве у томе: што добра управа уме добро и да бира, а поводљива је у овом избору редовно несретна.

Добра управа зна, коме се може, докле се и у чему се може другом поверити, али управу никад не испушта из својих рук; поводљива се управа обично поводи за онакима, који то поверење ни мало не заслужују, и управа је само по имену у њеним рукама, а фактично у рукама њених креатура.

(Наставиће се.)

ЛИСТИЋИ.

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У ЗАГРЕБУ.

(„Две сиротица“) пучки игроказ у 4 чина (8 слика) од Д' Енери-а и Кормона може се рећи да су у недељу скоро напуниле позоришну дворану. Када би се вредност ког позоришног комада судила по мери посета, онда би „Две сиротица“ морале бити драмско ремек-дело, — толико су оне писцима и позоришним благајнама на западу донеле прихода. Ми се сећамо, да су се у самом Бечу неколико десетака пута узастопце приказивале и то увек пред пуним гледалиштем. Па тако је било у Загребу, тако и у Београду. А кад човек узме суштину дела, онда видимо, да аплаудира душевној тортури исто тако, као — по речима неког немачкога критичара — што се аплаудира у Шпанији борби бикове, а у Енглеској борби петлова. Писци су, да оправдају све изнесене страхоте а у ствари театралне ефекте, пренели радњу баш у очи саме француске револуције и стрпали две невине и наивне душе међу два по стању, додуше, противна, но по душевној покварености доста близу човека, међу раскалашна и духом празна племића, те представника ниска друштвеног кала. Овим и одвише црним друштвеним сенкама придали су писци и светле изнинке: племића младог шваљера de Vaudrey-а и убогог, шепавог Џера, — али како су ти јунаци кукавни! Они су више драперија на мучионици двеју сиротица, које страдају таман толико, колико је писцу требало да изведе — осам слика, о којима човек не зна, која је од које грознија. Добро је учињено, што је редитељство поткрепсало братоубијство, ма да се услед тога морала да окрњи и последња слика, те није онако живаха, како су је писци извели.

Критика може осуђивати овакове драматеке вратоломије колико јој драго — свет ишак ради гледа на позорници победу невиности што страда. Ту недавно баш читам у једном листу, како дете пита мајку, излазећи из сиротијске куће: За што је бог створио ове патнике? А мати одговара: За то, да ми имамо прилике чинити добочинства. Па ја им не би замерио ни ту утеху, само кад би се чинила добочинства из побуде добочинства, а не ради параде. Тако исто не би замерио ни приказивању „Двеју сиротица“, кад би оне силне сузе, што за време приказивања потеку их очију опћинства, биле бар веџбање срца да осећа, да је осетљиво према јаду и невољи сиромашких патника. Кад човек гледа онако трагичне призоре, као што је има у „Двема сиротицама“, па чује иза себе смех, и то не један пут, већ по неколико пута, пак још кадшто и представљач са позорнице подбада на такав грозан смех, е тад је наопако. То смо видeli и слушали на прекиноњујој представи, и скоро нам наде на ум, да правимо сравнивања између пустоши људских осећаја, приказаних на позорници и пустоши људских осећаја изван позорнице . . .

„Две сиротице“ имају неколико захвалних улога. Осим јунациња Ханријете и Лујзе, које су у добрим рукама госпођице Драгиће и Марије Фрајденрахове, ту је Ја Фрошард, пројакиња, коју је грађа Сајевићка и у игри и у маски управо класички пзвела. За тим долази Џијер, кога јег. Фијан доста карактеристички представио, па онда Жак (г. Мандровић), који је за онако подлу душу и зверску нарав био сувише леп. Од осталих улога споменућемо: Шваљера де

Vaudrey, кога је г. Стојковић живању приказао, и био би много бољи, да није западао у декламацију; гђица Грибићева добро се држала као Маријана; г. Брани, као министар полиције био је добар, али није морао бити баш онолико укочен, јер се тиме не показује достојанство, а гђица Перисова, као грофица Паулина, слабо је узимала на ум ситуацију, у којој се налазила у последњој слици. Г. Симићу бисмо приметили, да као Рихард не мора правити комичне гримасе и онде, где нема места, те тим повлађивати некима из општинства, да се смеју, кад је томе најмање места. Статистерија имала би се приучити пристојнијем ходању по позорници.

У Загребу.

— рн —

(„Барун Фрањо Тренн“) од Ј. Е. Томића прилично је у недељу, 17. јануара, напуњио позоришну дворану. Ми, на жалост, имамо тако мало пучких игроказа, да нам се и ових неколико, што их имамо, кад се изнесу на позорницу, причињавају скоро — ексотични. Додуше, на огласима читамо „народно земаљско казалиште“, у зем. прорачуну такођер налазимо, да постоји у Загребу народно позориште, на које земља жртвује годишње толико и толико хиљада, али од „народњаштва“ тога позоришта видимо на жалост, веома мало. Ту ти је ragout свих. могућих и немогућих „светских“ и „сензационих“ комада, ту видимо и. пр. како син добротвора и отца, који је за његово васпитање жртвовао све, награђује епитетима „ти си луда!“ — ту чујемо „културних“ лекција, да човек, који се у младости није избеснио — није човек, — ту видимо разних оперетних изданака, ту ћемо чути скупоцене певаче и певачице, који за једно вече однесу толико, са колико би могла једна крајишака породица живети целу годину дана, ту видимо и чујемо све, само не — народ!

Од неког времена пише се по разним листовима о нашем народном позоришту таквим тоном, таквом машициозношћу, да се преко тога неможе прећи ћутке. Што се тим писањем хоће, ми нећемо да нагађамо, али шта се њим збиља постизава, то ћемо казати. Ако је господистало, да се народно позориште коначно упропасти, онда нека се и даље тако пише. Нико не ће да се потруди и, да види, шта говоре бројеви позоришне благајне. Ти бројеви кажу: да је било вечери, када је домаћи народни комад донео 5 фор., велимо пет форината прихода, — док и највећа немачка глупост доноси преко сто форината. Ти бројеви говоре, да осим „Границара“ сви домаћи комади не могу да надмаше 100 фор. чистог прихода за вече — док „Бак просяк“, „Пут око земље“ и — „Лумпацијус Вагабундус“ доносе и преко 200 фор. за вече. Ти бројеви

вече, да су донели: Гоголев „Ревизор“ 14 фор. францеско-руски „Данишеви“ 20 фор., а немачко-проблематичне „комедије“: „Књижничар“ и „др. Клаус“ до 80 фор.

Бројеви говоре: да наше општинство неће народних комада, „беспристрана“ критика савесно се труди, да небуде народних — па онда збиља настаје штитање: треба ли нам у опште народног позоришта.

О очи овакога стања ствари не ми, него онај убоги народ, за који ти листови сваки дан точе суже, народ, који једва смаже да плати порез, има право питати, морамо ли ми „убоги народ“ да откидамо од наших сиротињских уста, да се дају хиљаде за „народно позориште“ — да се бацају у крило страних певача и певачица, да се трпа у пуне цепове немачко-францеских компониста, и то све за љубав загребачким спортоменима, а домаћа драмска књижевност да је пепељуга и размажене публике и „премудрих“ критичара? На приговор „мудре“ загребачке критике, која домаће производе мерит Сардувским мерилом, рећи ћемо пред тим „убогим народом“: може ли се домаћи писац упуштати у дубље студије, кад за свој рад недобије, и неможе да добије ни толике награде, колико позоришна управа мора да плати за — преписивање партитуре једне немачке оперете?

До душе има домаћих писаца, који се у писању лако помажу — оније просто преведу по читаве призоре из туђих дела, скоро реч по реч, па онда изнесу под својом фирмом као оригинал (а има „књижевника“, који се немуче ни с преводом, већ прешију с кирилице на латиницу). Али то већ спада на „духовитост“, којој није свако вичан, као год што на пример може неко бити и хрватски Лесинг, па да у париском салону даје читати на немачком језику: Ламартинове стихове!

Све то може бити, само на хрватском народном позоришту немогу се представљати народни комади. То смо у недељу видели. Рецензентске клупе празне, а на позорници видесмо у народном оделу јунаке из Лаубеових драма и францеских конверзационих комада. Ми се томе нимало нечудимо. То је сасвим наравно, кад су се наши глумци тако рећи уживили у маркизе, грофове, бароне, банкаре и творничаре, онда је, дакако, тешко наћи се у улоги Станка, Марка, Јелице итд. Једино госп. Савић као коловођа уверио нас је, да нисмо тамо негде у Берлину или Паризу.

Ово није фељтонски „Плаудерај“, то је живија слика и прилика нашега народног позоришта.“

Тако пишу о народном позоришту у Загребу „Нар. Nov.“

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

15. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТИПЛАТИ 8.

У НОВОМЕ САДУ У СУБОТУ 18. ЈАНУАРА 1886.

АДРИЈЕНА ЛЕКУВРЕРОВА.

ДРАМА У 5 ЧИНОВА, НАПИСАО СКРИБ И ЛЕГУВЕ. ПРЕВЕО К. Н. Х.

ОСОБЕ:

Адријена Лекуврерова, глумица у француској комедији	С. Вујићка.
Морис, гроф саксонски	Миљковић.
Војвода Буљонски	Бурђевић.
Војводкиња, његова жена	Д. Ружићка.
Шоазељ, свећеник	Милојевић.
Атенанда, маркиза Домонтова	Л. Хапићева.
Мишоне, редитељ у француској комедији	Добриновић.
Грофица Вишњева.	Д. Николићева.
Бароница Водмонтова.	С. Миљковићка.
Госпођица Жувенотова } глумице у француској комедији	М. Максимовићева.
Госпођица Данжвиљева } глумице у француској комедији	С. Бркићева.
Клиол } глумци у француској комедији	Десимировић.
Поасон } глумци у француској комедији	Банић.

Господа, госпође, глумци и глумице из француске комедије. Збива се у Паризу 1700. 1. чин код војводкиње. 2. У „француској комедији“. 3. У улици „Гранж Бателијерској“, 4. Код војводкиње. 5. Код Адријене.

У недељу 19. јануара: САЂУРИЦА И ШУБАРА. Шаљива игра у 4 чина, с певањем, из живота покојне пришке слепачке академије, од Илије Округића Сремца.

Улазнице се могу добити у писарници позоришној од 9—12 пре подне и од 3—5 после подне, а увече на каси.

ПОЧЕТАК У 7^½, А СВРШЕТАК У 10^½, САХАТА.